СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 282. Джерзи Сіті, Н. Дж., пятниця, 4. грудня, 1925. — VOL. XXXIII. No. 282. Jersey City, N. J., Friday, December 4. 1925. THREE CENTS

Вуглеві страйкарі готові на довгий страйк.

ШАМОКИН, ПА. 2. грудня. — Перегляд цілого округа твердого вугля, який зробили представники американських ґазет, переконав їх, що майнери зовсім не сподівалися скорого закінчення страйку після предложення губернатора пенсилвенійського стейту Піншов. Навпаки вони приготовляються до можливости, що страйк може потревати всю зиму.

Крамарі з цілого страйкового округа стверджують, що майнери починають уже нарушувати свої ощадности, зложені за попередні роки, та вони купують у склепах лишень річи, необхідні до життя.

Майнери знають, що властителі копалень завзялися на рішучу боротьбу, зміряючу до знищення їх організації. Та вони знають також з ґазет, що твердий уголь тратить богато бизнесу, бо в богато вже фабриках на його місце заведено нафту та другі топлива.

КОНҐРЕСМЕН ЗБИРАЄТЬСЯ ДО УДАРУ НА ВЛАСТИТЕЛІВ.

ВАШИНГТОН, 2. грудня. — Конґресмен Блек, вибраний на демократичний тикет з Ню Йорку, заявляє, що він внесе в слідуючім конґресі проєкт закона, на основі котрого уряд мавби забрати копальні вугля властителям та вести їх самий, бо властителі своїм відкиненнем переговорів показалися ворогами суспільности.

ДЯКУЮТЬ ГУБЕРНАТОРОВИ ПЕНСИЛВЕНІЇ ЗА ЗАХОДИ.

ГАРИСБУРҐ, 2. грудня. — Нюйорський Майор Гайлен прислав до пенсилвенійського губернатора Піншов телеграму, в якій дякує йому в імени свого міста за його посередництво в углевім страйку. Подібні телеграми вислали йому також майори других міст.

НІМЕЦЬКИЙ УГОЛЬ ПОЯВИВСЯ НА РИНКУ

БОСТОН, 2. грудня. — Кораблем Ротердам привезено з Німеччини перший ладунок цеголок вестфалійського вугля. Перший ладунок виносить 4,000 тон. Замовив його один місцевий купець для продажі в Новій Анґлії.

„АМЕРИКА СТРАТИЛА СВІТОВИЙ ПРОВІД".

НЮ ЙОРК, 2. грудня. — Норман Дейвис, бувший секретар стейту, вернувши з довшої обїздки по Европі, заявив на зборах Непартійного Товариства Ліґи Народів, що підписанне договору в Локарно має той наслідок, що Америка стратила провід у світі, який вона мала від кінця війни, а европейські держави стали порядкувати свої справи, махнувши рукою на Америку.

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК ПРИ РОБОТІ.

НЮ ЙОРК, 2. грудня. — В машиновій шапі корабельного підприємства Садерн Пасифик Стімшип Ко. здушена пара розсадила парову помпу. Вибух покалічив тяжко 5 робітників, що находилися тоді недалеко від помпи. Ранених, межи котрими є Іван Мурта, відставлено до шпиталю.

СУПЕРЕЧКА МЕЖИ МОДЕРНІСТАМИ Й ФУНДАМЕНТАЛІСТАМИ РОЗСАДЖУЄ ЦЕРКВУ.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 2. грудня. — На спеціяльних зборах презбітеріянської церкви, які скликано для розслідження зросту суспільного невдоволення, прийшло до таких острих перепалок межи фундаменталістами а модерністами, що богато учасників сподіється, що ся церква може легко росколотися на дві части. Модерністи на сих зборах називають себе ліберадами та заступаються за те, що кождий член церкви має мати повну свободу думки й ділання.

СУКНЯНІ ФАБРИКАНТИ НЕВДОВОЛЕНІ.

НЮ ЙОРК, 2. грудня. — Збори американських фабрикантів сукна ухвалили віднестися з публичним закликом до американської суспільности в справі роскладання видатків на життя. Після сих фабрикантів, Американці що далі то менче видають на добре одіння, а зате купують авта, радія й тим подібні річи.

ДУРЧАК НА СУДІ.

СОМЕРВИЛ, Ню Джерзі, 2. грудня. — Перед лавою присяжних суддів велася тут росправа проти Івана Дурчака, обжалованого за смертельне покаліченне ножем 12-літної дівчини фармера Крисоватого. Дівчина умерла відтак у шпитали.

Свідки додали мало до того, що було відоме до росправи. Дурчак, котрий зраджував мало чувства, старався доказати, що в день нападу на дівчину, він був у другомі місті. Лава нараджувалася над його виною дві години й прийшла до переконання, що він винуватий. Суддя сейчас засудив його на досмертну вязницю.

ВЖЕ Й НА ФАРМІ НЕМА СПОКОЮ.

ГЕМСТЕД, Лонґ Айленд, 3. грудня. — Місцевий фармер Джордж Морел, котрого родина жила тут управою ріллі з діда-прадіда, вніс до місцевої міської ради скаргу, в якій каже, що летуни з недалекого військового летничого поля взяли собі за звичку літати низенько понад його хату так, що малощо не струтять комина. Через те його родина находиться у вічній тревозі, що відбиваеться тяжко на її здоорвлю.

Міська рада не могла нічого зробити, бо скарга не подавала ніякого імени. Скаргу відправлено до уряду здоровля.

ХОЧУТЬ ПРИМУШУВАТИ ЧУЖОМОВНІ ҐАЗЕТИ ВЧИТИ АМЕРИКАНСЬКОГО ПАТРІОТИЗМУ.

НЮ ЙОРК, 2. грудня. — Орґанізація Злучені Патріотичні Товариства почала кампанію за ухваленнем закона, на основі котрого всі імміґрантські ґазети, що видаються неанґлійською мовою, малиби бути примушені подавати анґлійські статті, на[illegible] американського патріотизму. Орґанізація буде старати-[illegible]

ЕПИСКОП БУДКА В НЮ ЙОРКУ.

Епископ канадійських Українців Н. Будка приїхав з Канади на короткий побут в Злучених Державах.

Епископ Будка тепер в Ню Йорку в гостях у свого шкільного товариша, нюйорського пароха о. П. Понятишина.

НОВИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АДВОКАТ В КАНАДІ.

В четвер 12. листопада с. р. приняв суддя Бек п. Микиту Романюка в почот адвокатів і дав йому право практикувати яко адвокатови в судах провінції Алберти. Перед суддю представив п. Романюка Ф. Форд К. С.

УКРАЇНСЬКІ КУРИ І III. ІНТЕРНАЦІОНАЛ.

Українські кури певно й не догадуються, яку вони ролю починають відогравати в діяльності III. Інтернаціоналу, зглядно в зовнішньому торгу союзного совітського уряду. Тим часом наша курка, „як така", з своєю „яєчною продукцією" стає не аби яким чинником в розвитку торгових зносин совітського союзу з закордоном. Про це з великим ентузіязмом повідомляв другу сесію ВУЦК-а недавній полпред Красін, так несподіванво „знятий" з Паризької амбасади; своїм ентузіязмом Красін поділився і з представниками казенної преси, аж до кореспондента „Економіческой Жизни" включно. В ч. 240 (20. X.) співробітник останньої цитує заяву Красіна: „Успішно працюють у Франції українські торговельні орґанізації. Пробний експорт українських яєць викликав у Франції фурор. Паризька торговельна біржа на протязі кількох день тільки й говорила про високу якість українського експорта". Очевидно, високо цінячи „якість" українського експорту взагалі, а яєчного зокрема, паризькі перекупки зразу ж підняли ціну на одне а то й два „су" на яйця. На жаль Красін не подає цифрових даних про яєчний експорт з України до Франції. З докладу Золотарьова, наркомвнешторга України, видно тільки, що з суми 260 міліонів руб. — вартість всього експорту з України в біжучому році, 222 міліони падає на хліб і 40 м. на яйця, мясо, птицю, та фрукти — разом (іб.) Як би там не було, українська курка починає свою ролю відогравати не лише в операціях внешторгу, а й у діяльності III. Інтернаціоналу в звязку з залежністю совітського уряду від III. [illegible]

ЗМІСТ КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА 1926 РІК.

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК ДО АКАД. С. Й. СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО.

„Українська Академія Наук щиро вітає свого члена, ординарного академика професора Степана Йосифовича Смаль-Стоцького з сорокліттям його науково - літературної діяльности.

Сорок літ невсипущої й високоплідної діяльности на користь української культури та низка визначних наукових праць проходять нині перед нашими очима. Ви, вельмишановний товаришу, маєте за собою великий багаж науково-культурного набутку, з якого ще довгий час користатиме наша наука. Найбільше своєї сили і праці положили Ви на пробудження та усвідомлення нині знов уярмленої Буковини, але й ціла Україна, без огляду на кордони, споживає плоди Вашої діяльности. „Буковинська Русь", нариси з історії українського писменства, як знаменитий аналіз Котляревського „Енеїди", нарешті Ваші філологічні праці — це тільки невеличка частина з того, що Ви дали Україні і що тривким здобутком увійшло до спільної скарбниці української науки і культури.

Засилаючи на нинішнє свято української науки своє товариське вітання, Українська Академія Наук бажає, вельмишановний товаришу, довго ще працювати в сфері любих Вам наукових питаннях. Разом з тим Академія Наук висловлює непетемнену надію, що прийде той час, коли найвища наукова установа України побачить Вас серед тісного гурту ближчих своїх співробітників і безпосередньо користатиме з великого Вашого наукового досвіду на збогачення скарбниці всеукраїнської науки. Голова — президент ВУАН, академик В. Липський. Віцепрезидент ВУАН, академик С. Ефремов. Неодмінний секретар ВУАН, академик А. Кримський".

ВИЇЗД НА РАД. УКРАЇНУ.

На днях вїхали зі Львова на Рад. Україну після пятиліття еміґраційного життя писменник Клим П[illegible]ліщук і його дружина Галина Орлівна. З того приводу п. К. Поліщук надіслав до редакції Діла листа, в якому між іншим дякує всім, що відносились до нього із сердечною щирістю. Особливо дякує п. К. Поліщук родині о. Івана Рудовича, в якого домі приходилось йому жити і пра-[illegible]

Тепер хотять розоруження Европи.

ЛОНДОН, 2. грудня. — В анґлійських урядових кругах заявляють, що Анґлія буде тепер з усіх сил побиватись за розоруженнем Европи.

Анґлійські дипльомати кажуть, що локарненський договір се тільки ступінь до розоруження.

Анґлія, кажуть, буде напирати, щоб Ліґа Народів серіозно взялась до справи розоруження.

МИР ЗА ГРОШІ.

ЛОНДОН, 2. грудня. — Анґлійське правительство заявило урядови Ірляндії і Олстеру (північної Ірляндії), що подарує їх довги, якщо погодяться на вирішення граничного спору згідно з постановами граничної комісії.

На сьому заробила-б добре Ірляндія, а власне Ірляндська Вільна Держава, бо вона винна Анґлії міліярд долярів.

Анґлійська преса протестує проти сього пляну, кажучи, що се розтратність державних гроший.

РЕЛІҐІЙНЕ САМООЗНАЧЕННЄ.

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 2. грудня. — Тут піднесено гадку, щоби вирівнати ріжниці між Ірляндією і Олстером (північною Ірляндією) через реліґійне самоозначенне, в сей спосіб, що католики покинули би Олстер і перенеслись до Ірляндської Вільної Держави, а протестанти перейшли би відтам до Олстеру.

МОЖЕ ЩЕ БУТИ ЧЛЕНОМ ПАЛАТИ ЛОРДІВ.

ЛОНДОН, 2. грудня. — В урядових кругах говорять, що хотяй Чемберлейн не хотів тепер бути піром і членом палати лордів, а тільки приняв високе шляхотське відзначенне, то пізнійше, якщо того вимагати-ме політична ситуація, він може змінити свій погляд і приняти також місце в палаті лордів.

ФРАНЦУСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ НЕВДОВОЛЕНІ.

ПАРИЖ, 2. грудня. — Французькі націоналісти невдоволені з локарненського договору, який Бріян вчера підписав в Лондоні.

Націоналістичні ґазети пишуть, що сей договір корисний для Анґлії і Німеччини, а для Франції шкідний.

Договору ще не затвердив французький парлямент і тому Бріян предложить його парляментови щойно тепер. Там, кажуть, націоналістичні посли виступлять проти договору з критикою, але всетаки він сподівається для нього здобути значну більшість.

КИПЛИНҐ ХОРИЙ.

ЛОНДОН, 2. грудня. — Славний анґлійський писменник Радярд Киплинґ захорів на простуду. Прикликано лікарів спеціялістів, щоб не допустили до розвинення простуди в запаленне легких.

ВІРИТЬ В ЧУДА І НЕБО ЯКО ДІЙСНІСТЬ.

ЛОНДОН, 2. грудня. — Славний анґлійський писменник і відомий спіритуаліст Конан Дойл заявив, що він не тільки вірить в чуда і небо, але певен того і знає, що чуда, які описані в біблії, були, та що небо теж істнує.

Він каже, що не тільки видів духи, які приходили на його призив до нього з неба, але з ними розмовляв і чув від них описи біблійних чуд і теперішнього раю.

Спіритуалізм, каже сер Артур Конан Дойл, тепер вже до тої степені розвинутий, що може фактами доказати істнованне духів.

Він називає спіритуалізм реліґією, яка не опирається на вірі, але на фактах.

НІМЕЧЧИНА І ЛІҐА.

ЛОНДОН, 1. грудня. — Підписанням локарненської умови Німеччина згодилась приступити до Ліґи Народів.

Аліянти, згідно з приреченнем в Локарні, дали німецькій делеґації заяву на писмі, що будуть зважати на неї яко члена Ліґи Народів, з огляду, що вона розоружена держава.

Одночасно аліянти хотять старатись притягнути Росію до Ліґи Народів.

ОПОРОЖНЮЮТЬ КЕЛЬН.

КЕЛЬН, Німеччина, 2. грудня. — Анґлійське військо спокійно, тихо й уважно покидає Кельн і цілу північну Рурщину. З ними відходять і малі частини французьких і бельґійських жовнірів.

800 анґлійських жовнірів оженилось тут з Німками і поїдуть з ними домів.

НІМЕЦЬКІ ДОМАГАННЯ.

БЕРЛІН, 2. грудня. — Німці видвигають тепер такі домагання до аліянтів:

1. — Прискоренне опорожнення міст Кобленц і Майнц.

2. — Скасовання аліянтської військової контролі над Німеччиною.

3.—Свободи у будові і розвитку торговельного летництва.

БУРЯ В БОЛҐАРІЇ.

СОФІЯ, 30. падолиста. — Вчера вночі була тут велика буря. Гураґан знищив понад 30 домів. Люди втікали перед гураґаном з домів у нічних сорочках.

МУССОЛІНІ ПРО АМЕРИКУ.

РИМ, 2. грудня. — Італійський премієр Беніто Муссоліні висловився з признаннем про Злучені Держави Америки. Він сказав, що Америка має розумний устрій, де парлямент не може скинути ані президента ані міністерського кабінету. Сей устрій, казав італійський диктатор, забезпечує спокій державі і сталість [illegible]

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ХРОНІЧНА НЕДУГА ПОЛЬСЬКОГО ЗЛОТОГО

Як можна було предвидіти ще на весні, польський злоти вже знова почав летіти в долину на голову. Коли його заведено яко основу польської монетарної системи, то сказано було, що його вартість (себто скількість золота в монетарній одиниці) виносить стілько, що він буде вартувати на американські гроші 19 та 3 десяті цента. Через цілий рік зверхом (нову монетарну систему заведено в Польщі минувшого року) він нібито держався на своїй висоті. На весну він почав падати дуже скоро. Поспішний ратунок, який йому дали польські міністри, нібито вратував злоти перед дальшим упадком. Через кілька місяців опісля він і держався коло 15 центів. Тиждень тому однак він нагло зісунувся знова понизче 15 центів. Польські представники проголосили зараз успокоюючі заяви, що мовляв се хвилеве вагание, яке звичайно наступае від пересування більшої скількости готівки з одного краю до другого. Не минуло тижня, і польські фінансісти показалися брехунами чи дураками. Польський злоти не слухав, що говорили польські міністри. Вони стараються його підняти в гору, а він собі все далі в долину, поки нині він уже не спав до 10 центів.

Тепер уже й польські міністри бачуть, що справа серіозна. Знова чухаються в голову, щоби розгадати, на яку хоробу занедужав сей польський пацієнт. Що се не наслідок звичайного собі осіннього пересунення готівки з одного краю до другого, се вже відай ясно навіть польським фінансовим ворожбитам, бо пацієнт, хорий на такий легкий хронічний катар, ніколи не горячкує так поважно, як отсе горячкує польський злоти, що аж хотів кинутися зі шпитального вікна на вуличний брук. Мусить тут бути якась поважна недуга. Може вона теж і хронічна, себто повтаряється, як польські міністерства або дефравдації в польських банках, але вона тяжча, обложнійша.

Натхнені польськими дипльоматами американські ґазети подають, що причиною нового упадку польського злотого е недостача піддержки зі сторони польського скарбу, а що від польського скарбу ніхто фінансової піддержки не сподівався, бо польський скарб гонить чужими довгами, то значить, причиною упадку злотого е брак заграничних позичок для Польщі. Прецінь на початку сього року Польща дістала в американських банках 35 міліонів, яко частину 50-міліонової позички, і се на кілька місяців піддержало польські гроші. Тепер видно сі гроші вичерпалися, коли злоти починає падати знова. Рада зі сього ясна: коли хочеться піддержати польський злоти, то треба знова позичити гроший польським міністрам.

Напевно сказати не можна, чи не найдуться в Америці грошевиті люди, які злакомляться на високі проценти, обіцяні в польській державній позичці. Найшлися такі на весну, і нема причини, чому не найшлибся вони в осени. На дураків специяльної пори року нема. Зичили вже одним польським міністрам, беручи в застав „польські" (себто Поляками зрабовані) ліси, зичили на польську сіль та тютюн, можуть ще позичити на польську табаку. Та се не поможе на довго. На другу весну злоти певно знова заслабне на весняну горячку, і польські міністри знова прийдуть до американських банкирів з простягненими руками. Дістануть менче, як сього року, але все щось дістануть.

Та остаточно американські банкирі таки стануть підозрілі. Стануть уже тоді вони розглядатися на того польського пана міністра, що все тільки жебрае й жебрае, що набирае довгів, як баран сіна на роги. І колись вони відкриють, чому польський злоти падае. Що відкриють, се видно по всяких признаках, межи инчим по тому, що президент Кулидж говорить, що на війну й армію гроший зичитися не повинно. Се ніби говориться на вітер, не згадуючи нікого по імени, се нібито відноситься лишень до Франції, але не до Польщі. Се нібито не тичиться Польщі, бо нібито Польща обороняе европейську цивілізацію перед большевиками. Але колись і сей викрут розвіеться. Як Франція зближиться до Росії, як Росія приступить до Ліґи Народів або в який другий спосіб погодиться зі західноевропейськими державами, тоді вже й скінчиться велике післанництво Польщі, яким вона тепер хвалиться. Франції не буде вже тоді інтересу відгрожуватися Росії, і тоді Франція, Анґлія й Америка порадять тихенько Польщі розбройтися. Колиб вона ще тоді пручалася, покликуючися на свое велике післанництво, то великі держави світа скажуть її так, як сказав жидівський банкир Ротшільд, коли німецький цісар Вільгельм хотів у нього позичити гроша на повне знищенне Франції: „Коли так, ваше величество, то я замикаю свою кишеню". Тоді Ротшільд покінчив війну, тепер держави розвяжуть польську армію, або що найменче відберуть її шабельку. Тоді доперва польський пацієнт злоти дістане першу порцію справдішного ліку.

Ще кілька весн може уплинути, заким до сього дійде. Але до того воно колись дійти мусить. На се вказуе хронічна недуга польського злотого.

ПРО „УКРАЇНІЗАЦІЮ"

(З книжки Василя Кучабського п. з. „Большевизм і сучасне завданне Українського Заходу").

Першою признакою „українізації" е те, що найбільшу частину европейського півдня большевицької Росії відділено в окремішну адміністративну область більш-менш по лінії етноґрафічної межі компактної української етнічної маси. Але помилявсяб той, хто думавби, що таке адміністративне межування переведено виїмково і тільки для України, та ще до того тому, бо „сила національної свідомости українських мас примусила" большевиків так зробити.

Щоб „баламуцтво не ширилося", слід зараз-же на вступі зазначити, що сучасна большевицька Росія е адміністративно поділена по принципу етноґрафічних меж більш-менш компактних етнічних мас, отже що в цьому відношенню Радянська Україна не займае ніякого і ні найменшого виїмкового становища. Тими адміністративними областями етнічних мас е: „республіки" — „федеративні": російська і закавказська, і „самостійні": українська, білоруська, узбекська і туркменістанська; „сфедеровані республіки": азербайджанська, нахічеванська, вірменська, і грузинська ; „автономні республіки": башкірська, дагестанська, карельська, кримська, Німців Поволжа, татарська, бурято-монгольська, якутська, кіргіська, таджикська, молдавська, абхазська, і анджарська; „автономні области": адигейсько-черкеська, вотська, інгуська, кабардинобалкарська, калмицька, карачаево-черкеська, Комі (зирянська), марійська, північно-есетинська, чеченська, чуваська, кара-кіргіська, ойратська, каракалпакська, нагорно - карабахська і південно-осетинська.

Друга признака „українізації" в тому, що державному апаратови на Радянській Україні наказано вживати українську мову як урядову і звернено велику вагу на творення державного шкільництва з українською мовою та на друкування тіеюж самою мовою державних видань. „Ділови" видається, що в цій власне „українізації" Радянська Україна займае виїмкове й окреме становище. Але читаемо в московській „Правді" з 10-го березня 1925, таку замітку п. з. **„Якутизація"**: „Цілий ряд улусних ісполкомів і більшість насліжних совітів у Якутській окрузі цілком перейшли на якутське діловодство. Після жовтня буде заборонено приймати урядовців, які не знають якутської мови. Виїмок допускаеться лиш за окремим дозволом іркутського ЦІК. В місті Якутську переходять центральні установи від першого травня на рідну мову. Серед Якутів ведеться інтенсивну ліквідацію неграмотности. Виданий у друге якутський буквар розійшовся. Росте попит на якутську літературу. Вийшли з друку і швидко розійшлися два томи творів якутських поетів-драматурґів Кулаковського й Софронова".

Колиб так у цій замітці скрізь замінено слово „якутський" на „український", то вийшлаб чудова й повна картина „українізації" Радянської України. Так, чи сяк, а на підставі замітки про „якутизацію" можна дійти до двох висновків: або, що „якутизація" таксамо як і „українізація" „не була заініціована большевиками ради гарних очей Якутії, лиш була вимушена на большевиках силою національної свідомости якутських мас", — абож, що „українізація" таксамо як і „якутизація", „узбекізація", „туркменізація", „башкиризація" і всяка инша „бурято-монголізація" большевицької Росії не е нічим виїмковим, лиш, навпаки, звичайним, загальним і всюди обовязуючим у Росії і що большевики не були присилувані ні- [illegible] ти" нікого, лиш „чеченізують" Росію на всякі лади, бо це лежить у їхньому пляні.

Слідуюча новинка харківських „Вістей" з 19-ого листопаду 1924, поможе розвязати оту ділему: „Пригнічене, поневолене за часів царату населення Молдавії, що **майже перестало істнувати як окрема нація,** в утворенні АМСРР (Автономної Молдавської Соціялістичної Радян. Республіки) бачить історичну еру свойого національного та культурного відродження... Треба (— большевикам —) майже наново утворювати молдавську національну літературу, а також утворювати молдавську школу, яка дене-де почала вже в процесі стихійного руху орґанізуватись, але далеко ще не упорядкована. Далі потрібно наблизити народні суди і т. ин. до населення через заведення молдавської мови". — Можнаб було від біди припустити, що якутська національна свідомість приневолила большевиків „якутизувати": адже у Якутів е два томи національної літератури, два поети-драматурґи і навіть два видання букваря. Алеж у Молдаван, видко, ще навіть і букварів немае, бо як доносять „Вісти" з 27-ого листопаду 1924, у них щойно: „обговорюеться справа, якої абетки вживати для молодої молдавської літератури, — російської чи латинської". А всеж не лиш „українізують" і „якутизують" у Росії, а й „молдавізують". Треба радше припустити, що в згаданій уже ділемі рацію мае те останнє „або": — те, що кремельських владарів ніхто не силуе „українізувати", лиш вони „українізують" самі, бо це лежить у їхньому пляні.

Що воно так, а не инакше, доказуе історія „українізації". Колиб большевицький державний апарат на Радянській Україні складався з самих Українців і колиб всупереч здоровому інтернаціональному большевицькому розумови почали були самі від себе, силою свого власного ірраціонального національного почування „явочним порядком" „українізувати" державні установи від низів і проти волі кремельських владарів, — то така „українізація" булаб доказом нашої стихійної національної сили. Доказом сепарастичної тенденції, яка самопроявляється, ломлючи всі розумові принціпи. З такої українізації нам справді булоб чого радіти, бо вона булаб нашим ділом.

Але „українізація" довершилася инакше. Кремельські владарі несподівано наказали свому апаратови на Радянській Україні „зукраїнізуватися", а в Якутії „зякутизуватися" і навіть поставили тому реченець. Ясна річ, що з такої „українізації" нам нічого радіти, бо вона доказуе не нашу силу, лиш навпаки слабосилля. Адже це ясне, що колиб большевикам було чого нас боятися і колиб іще „українізація" могла скріпити нашу грізність, то ніякий здоровий на розумі большевик „українізації" не наказувавби.

А щоб було ясно, прочитаймо дещо з переписки на тему „Про свободу мови", поміщеної в московській „Правді" з 11-ого березня 1925. Вийшла ця переписка з цього, що в одному з попередних чисел „Правди" тов. Ларін помістив статтю, в якій нарікае, що в проводженню національної політики на Кубані силуеться дітей проти волі їхніх батьків ходити до „зукраїнізованих" шкіл з тої речі, що ті батьки е українського походження. На це тов. Вол. Колодуб заявляе від імени ґрупи учителів, що українське учительство „ніколи не згодиться поставити надзвичайно складну з ідеольоґічного боку справу будівництва школи соціяль- [illegible] ня". Бо тоді „вийде ось що: численні батьки Українці, Білорусини й Жиди, яких діти говорять виключно по українськи, білоруськи й жидівськи, пішлють своїх дітей у московську школу, — а пішлють тому, бо ще досі навіть серед робітництва не цілком пережилися пересуди пануючої кляси й тому ще й досі многим видається, що московська мова е носієм вищої культури. Тільки матірна мова (— а не свобідний вибір батьків —) може бути одиноко справедливим, відповідаючим педаґоґічним вимигам і політично оправданим критерієм при розвязці спірних питань про викладову мову в школі". Виходить із цього цілком ясно, що принаймні на деяких областях Радянської України населення не лиш не примушувало большевиків силою своеї української національної свідомости „українізувати" шкільництво, але й навпаки та „українізація" була для політичних цілей самих-же большевиків у богатьох випадках насаджувана штучно, бо проти волі населення. Можнаб у те не повірити, колиб тов. Колодуб, який це пише, був Москвином, і колиб він, — як ось тов. Ларін, — протестував проти таких практик. Тимчасом тов. Колодуб е Українцем і ці практики не лиш оправдуе, але й їх домагається. А щоб було ще ясніще, прочитаемо ще одного листа Українця Семена Білинського, який заперечуе, щоб на Україні переслідувано московську школу, — як це твердить Москвин тов. Ларін, — і пише далі так: „Шкільництво старається виховати на Радянській Україні працівників, ознайомлених із життям і побутом жидівських, українських і білоруських мас, а не відірваних від тих мас чиновників, гордих на свое знання „мови інтеліґенції". Тут іде боротьба за і проти жидівських, українських і білоруських мас, за і проти совітської влади. Свободи вибору мови не можна розуміти так, що невіжому батькови мае бути дозволено мучити семилітню дитину, яка бажае продовжувати свій розвиток мовою матери". — Якщоб хтось після цього листа таки завзявся твердити, що большевиків приневолено „українізувати", то треба булоб хиба припустити, що приневолила їх до цього сила „семилітних дітей, які бажають продовжувати свій розвиток мовою матері". — Накінець прочитаймо відзив іще одного Українця, тов. Сінкевича. Він цитуе декілька прикладів, які виявляють несвідомість населення в питанню про мову і на підставі тих прикладів вважае неможливим базувати національну політику большевиків на зрусифікованім дорослім населенню: „Попробуйте тільки писнути серед населення, якою мовою воно хоче навчати своїх дітей! Під впливом темних сил села і своеї несвідомости воно піде проти своїх інтересів і інтересів дітей і очевидно давний дух візьме верх".

(Дальше буде).

ВАЖНЕ ДЛЯ ВП. ПП. СЕКРЕТАРІВ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА.

Сим повідомляеться Вп. ПП. Секретарів відділів У. Н. Союза, що висилка календарів на рік 1926 для членів У. Н. Союза вже розпочалась і що вже вислано календарі на адресу пп. секретарів для слідуючих відділів:

Від. 56 (2 п.), 77 (2 п.), 96 (2 п.), 102 (4 п.), 118, 128, 140, 167, 230 (3 п.), 235 (2 п.), 251 (2 п.), 274 (2 п.), 336 (2 п.), 341. 355.

Сі посилки зістали вислані Амерікен Рейлвей Експрес дня 3. грудня.

Котрий би зі згаданих відділів не дістав з якоїсь причини посилки до 10 днів від дня вислання календарів, нехай повідомить Адмін. „Свободи".

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ, ЩО

Після чисел виготовлених Департаментом Торговлі Злучених Держав, котща удержання сорок вісьмох стейтів Злучених Держав виносили $1,310,-332,793 в р. 1923, що рівналося $11.95 на кожду голову в Злучених Державах. Чи Ви знаете, що Ґелмар пакований в картонові пачки так, що коли купуете Ґелмар, Ви певні, що дістаете [illegible]

СВІЙ ДО СВОГО

Вчера ми подали відомости про кооперативний рух на західно-українських землях. З них то пізнае кождий, як велике і вдячне поле праці отворилося перед нами, які величезні богацтва можемо задержати в своїх руках, якщоби ми громадно горнулися до своїх інституцій, якщоби попирали свій власний промисл і свою власну торговлю, своїх людий і свої організації.

З спілковим рухом зросло розумінне національної і громадянської солідарности, взаїмне довіря і карність. Завдяки цему могли вже розвиватися і другі українські підприемства. Повстали вже українські фабрики, які мимо неприятливих відносин в Польщі розвиваються дуже гарно, бо український консумент вже зачинае навикати до українського продуцента та торговщика.

Найважнійшою одначе економічною справою під теперішню хвилю являеться зібрання міліонового капіталу для Земельного Банку Гіпотечного. Українці мусять зложити до кінця грудня міліон золотих, інакше втратимо одинокий український банк в старім краю. Що до цего нема ніякого сумніву. Маемо — віз і перевіз. Або зложимо міліон на протязі того місяця, або стратимо банк і останемо Українцями, які мешкають в 20 століттю в самій середині Европи і яких е 8 міліонів, а які не мають навіть одного емісійного банку, а домагаються державної самостійности. Хочуть бути вольними і мати свою власну державу.

Не осмішуймо себе перед світом, не легковажмо так важної справи, а поспішім всі як один до закупна акцій Земельного Банку. Не руйнуймо легкою рукою важкого доробку. Не допустім до ліквідації одинокого українського банку, бо стидно буде нам самим глянути собі в очи, коли наступить дійсне нещасте. Не слухаймо підшептів наших пройдисвітів, московських і польських наймитів, які в нас не поставили ніякої інституції, а тільки їх всегда руйнували і тепер руйнують. Глядім, що ми йдемо в гору, що всі наші фінансові інституції перетривали страшні военні і повоенні часи і не побанкротували, як тисячі других, але зростають в силу. Що вони з нікуда не мають допомоги тільки від української суспільности і тійже суспільности вірно служать. Що купуючи акції Земельного Банку ми будуемо сильну інституцію, даемо її розмах. А все те за марних пару долярів!

На сотки тисяч коли не міліони накупила наша еміграція ріжних шерів від Бог знае яких компаній і потратила свій гріш, чиж малаби вона отягатися тепер від купна шерів свого одинокого банку. Того, якого шери купили всі найвизначнійші громадяни в краю і всі краеві орґанізації. Коли вони знищені війною і зубожілі мають довіря до своеї народньої інституції і складають в її руки останні свої центи, а ми маемо ще застановлятися чи купити одну акцію за $5. Ми маемо тут допускати до цего, щоби завалювати наші часописи артикулами, покликами і закликами, щоби освідомити нарід, що треба хоч $5 вложити раз в життю до українського банку, щоби мати хоч на показ перед чужинцями шер українського банку з краю.

Ми мусимо вивязатися з того завдання як найкраще. То нічого, що тільки два тижні часу перед нами в Америці, бо наш орґан читають кождого дня десятки тисяч Українців і вони потребують тільки хвилинки застанови над тою справою, а певно, що виймуть пару долярів і вишлють їх до краю або до Обєднання на закупно акцій.

Свій Банк відзиваеться до Своїх. Збудований він з трудом для нас і нашого власного добра, чиж малиби ми його самі зруйнувати?

Міліон велика сума для одиниці, але дрібниця для загалу. Ми не хочемо, щоби Земельний Банк був власністю кількох великих акціонарів, а загально-народною фінансовою інституцією. Концесію банку використалиби легко чужинці і міліон золотих можна дістати хочби від жидів. Але в тім випадку булаби тільки українська фірма, яка булаби в цілости в жидівських руках. А ми хочемо, щоби це була українська інституція. Тому то ніхто инший, а тільки український нарід повинен розкупити акції банку, по тій причині і американські свідомі патріоти не можуть відказатися від тої справи.

Не зволікаймо та купуймо акції свого українського банку.

ДОПИСИ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Не забуваймо про рідний край!

Справа наша не загине! Але тільки тоді, коли ми всі як один будемо памятати на наш рідний край, галицьку Україну.

Там ми перший раз узріли світ; там ми зросли і виховались; там ми живились тими плодами, які нам могла дати наша рідна земличка. І тому то нашим святим обовязком не забувати за свій рідний край. Та не тільки не забувати, але і помагати йому, чи то морально чи матеріяльно. Жиємо тут в тім прибранім краю і під кождим оглядом живеться нам тут лучше як нашим братям в старому краю. Вони всі як один від малої дитини до біловолосого старця, від звичайного селянина до найвисше освіченого чоловіка, усі вони закуті в польські кайдани, усі вони не можуть нічого сказати, бо за одно слово правди чекає їх тюрма, а в тюрмі ляцькі муки, а там і смерть. А до сего всього приєднався там ще й голод. А що ми на се? Чи відчуваємо сей голод і нужду наших галицьких братів? Чи беремо на себе хоч одну сотну часть тих терпінь? Так, але не всі. Правда, є межи нами люди, що відчувають недолю наших братів і помагають що їх стати, але таких є дуже мало. А кілько то є ріжних нагод до вбирання жертв на рідний край на ріжні цілі? Кілько то мітингів і ріжних сходин, як весіль, хрестин, іменин і всяких инших оказій відбувається поміж нашим народом, де можна би хоть малу жертву зібрати? Але байдужність наша завелика. Ми забуваємо за свій рідний край. Богато, дуже богато є наших Українців, котрі справами рідного краю взагалі, не інтересуються. А щодо жертв то їм і не споминай. Ті самолюби мають добру роботу, а навіть подороблялись гарних маєтків і жиють собі самі для себе. Се ті самолюби, котрі не тільки забули за свій рідний край, але навіть за своїх ріних родичів та за свою рідню. Вони вже забули, як колись то вони, ті самі самолюби працювали у дідича за 25 крейцарів на день від сходу сонця до заходу. Вони сиві, вони мають тут подостатком що їсти і в що убратись, але дати яку лепту на краєві цілі, на се у них нема ані часу ані грошей.

Схаменіться хоть тепер, коли браття Ваші голодні, виснажені, замучені польською неволею, простягають руку до Вас: Поможіть голодним селам, а тоді певно наша галицька справа ніколи не загине.

А при кінці хочу сказати, щоб наші браття не минали найменшої нагоди, де можна щось зібрати на голодуючих в старім краю. Нехай послужить сей примір. З нагоди 25-літного подружя (срібного весілля), яке обходили п.п. Іван і Луція Лазорчик дня 24-го жовтня с. р., гості зложили $13.25. Громадянин І. Лазорчик, предсідатель братства св. Андрія в Ню Йорку доручив мені ще збірку $10.50, які то гроші зібрано на мітингу. Разом я висилаю $23.75 до Обєднання в Филаделфії. Сі гроші призначені на голодуючих в старім краю.

Весільні гості зложили по долярові: І. Лазорчик, І. Буґера, Н. Данилик, Д. Павлик, Н. Біщак, Й. Кальброн, Т. Лазорчик, Т. Смит, М. Пиртко, Т. Берондж, М. Карноль і панна З. Желяско; по 50 ц.: І. Чачуна К. Верескля і М. Биндас 25 центів. На братському мітингу зложили по долярові: І. Лазорчик, Я. Цомпель, Л. Фединяк, М. Гандзюк, Гнатяк, П. Зятик, Д. Павлик, А. Дубас; по 50 ц.: В. Босий, Д. Биндас, Н. Виткович, І. Зборовський, К. Верескля.

Іван Буґера.

ОСЛЯЧІ ПЕЧАТКИ.

В часі англійсько - бурської війни, з американського порту в Товсенд вислано велику скількість ослів для потреб англійської армії. Ніхто не сподівався, що тим ослам судилося відограти важну ролю в тій війні — ролю, яка їх панів Англійців виставила на посміховище, а Бурам принесла багато користий. В одній з битв вдалося Бурам спрямувати вогонь на задні частини англійських війск між якими находилася ґрупа ослів, навантажена харчами і амуніцією. Мало воно такий наслідок, що осли, які спочатку заховувалися зовсім спокійно, опісля перелякалися, переломили ряди англійських війск і перейшли на сторону Бурів. Бури, які і так мали скупі запаси харчів і амуніції, тим незвичайно зраділи. Англійці знову своє неповодженнє того дня могли приписати ослам.

Місто Товсенд, яке симпатизувало з Бурами, рішило для звеличання ослів, які походили якраз звідтам, зладити почтову печатку, якою кілька років стемплювали марки. На печатці уміщено три ослячі голови.

АМЕРИКУ ВІДКРИЛИ КИТАЙЦІ.

Відкриття Америки пересувають усе на инші часи. Насамперед Лейф Кріксон заквестіонував першенство відкриття Америки Колюмбом. Недавно знову Мек Мілен виступив із твердженням, що відкрив у полярних краях руїни з 500-ого року, а тепер Китайці виступають до бою за першенство відкриття Америки.

Керовник китайського інформаційного бюра в Парижі Ші-Ту-Фа повідомляє, що пять будійських священиків відкрило в 458 році після Хр. величезний остров, що лежить, у віддалі 3.250 миль на схід від Китаю. Опис того острова, який вони подали Фу-Чанґови не оставляє мабуть ніякого сумніву, що вони дійсно висіли на **американську сушу.** Зновуж у 499 році відвідав цю незнану країну будійський священик Гуі-Шен. Місце, де він причалив, не є знане, але мексиканські леґенди певно торкаються Гуі-Шена, котрий навчав фільозофії й нових правд.

Ші-Ту-Фа запевняє, що перші еспанські мандрівники, котрі висіли в Південній Америці й Мексико, здивувалися, коли добачили, що тамошня архітектура схожа з архітектурою Далекого Сходу. Був там зображений бог із головою слона, що саме вказує на його азійське походження. Богато леґенд Колорейдо є, як сконстатували, китайського походження. В Мексико найшли памятник Будди, виконаний на східний спосіб, цебто з позагинаними ногами.

ПОРОДИЛА ВІДРАЗУ ШЕСТЕРО ДІТЕЙ.

З Маляґи повідомляють, що селянка Марбелля породила на пятому місяці вагітности шестеро дітей, в цьому три дівчинки.

В ПОГОНІ ЗА МІЛІОНАМИ.

(З німецької повісти Е. Ґ. Зеліґера переробив В. К.).

(Продовження)

(9)

Тепер їй хотілося ще більше кричати, але він затулив їй уста рукою, втягнув її під 26 нумер і швидко замкнув подвійні двері на всі замки. Полі стояла під стіною і дивилася на нього великими очима. Він зближився до неї рішучими рухами.

„Не дотикайся мене!" скрикнула вона перелякано. „Я боюся".

„Але-ж, Полі!" засміявся він, підступаючи до неї.

„Ти божевільний!" хлипала вона. „Ти перепрацювався в бюрі. Віддай гроші, що ти взяв ним приняттям.

„До сто чортів, я-ж не брав ніяких грошей!" відповів Фос, заскочений таким несподіваним поняттям.

„Так, так, містер Дод говорить правду, що ти божевільний!" лепетіла вона, обтираючи очи хустиною.

„Ти мені не віриш?" кричав Фос з обуренням і затискав пястуки.

„Як я маю тобі вірити, коли ти божевільний!" хлипала вона і впала перед ним на коліна. „Петер, мій коханий, прошу тебе, віддай гроші. Дод обіцяв мені, що це не буде мати ніяких судових наслідків. Ти підеш у санаторію і я буду тебе доглядати".

Як не старався Петер Фос виснити їй цілу справу, вона не дала собі вибити з голови, що він божевільний. Його неправдоподібні твердження, що він удав тільки кражу міліонів, щоб вирятувати фірму, ще більше її пригнобило.

„Ах!" простогнав він і повалився в розпуці у фотель, а потім засміявся так голосно, що аж відгомін відбився від стін.

Від цього сміху зникли рештки сумнівів у Полі. Так міг сміятися тільки божевільний! Вона відступила в кут і гляділа на нього перелякано.

Петер Фос підійшов до неї близько.

„Чи містер Стокс не балакав з тобою? спитав він майже спокійно.

„Ні! Так!" лепетіла вона. „Він хотів зі мною говорити! Але це вже було зайве. Я вже все довідалася була від містера Дода. Віддай гроші, коханий мій, ми можемо лишитися і тут в Німеччині, поки ти не видужаєш".

„Хай мене Бог покарає!" заревів Фос. „Я-ж не вкрав ніяких грошей". Це все одне обманство. Я цьому Додові розібю голову, як його піймаю".

Полі відборонювалася руками: упередження, яке розбудив у ній Боббі Дод, не міг Петер Фос викорінити ні просьбою, ні грозьбою.

„Отже добре!" сказав він і тупнув ногою. „Ти не даєшся переконати. Отже вважай мене далі міліоним злодієм. Але як ти розведешся зі мною і схочеш вийти за цього проклятого Дода, ти зробиш мене потрійним вбивцем. Наперед я вбю його, потім тебе, а накінець себе, памятай собі".

„Але-ж я не хочу розводитися з тобою!" простогнала Полі. „Я ніколи не вийду за цього Дода".

„Не удавай!" відрізав Петер Фос. „Він признався мені при телефоні".

„Але-ж ні!" крикнула вона зі щирим обуренням. „Це безличність. Я зараз зажадаю від нього пояснення. Він вже нераз робив такі натяки".

„І з цим чоловіком ти їздиш слідом за мною. Ти вернеш зараз же до Сен Люіс!"

„Це неможливе!" зітхнула вона, складаючи покірливо руки. „Ти-ж божевільний. Ти мусиш віддати міліони! Чому ти не розумієш цього?"

„Та хай це чорти пірвуть!" заревів він. „Тут справді можна розум згубити".

„Оце і є власне!" хлипала вона крізь сльози. „Як би ти був при розумі, ти віддавби гроші. Розумна людина не краде двох міліонів. Це-ж злочин, любий мій, скажи де ти подів гроші, тоді все буде добре. Ти це зробиш для мене!"

Петер Фос вже не мав сили сперечатися.

„Я не віддам міліонів!" сказав він спокійніше. „А саме з тої простої причини, що я їх не маю. Коли ти більше віриш тому проклятому Додові, ніж мені, то справа дійсно зле мається. Але я жадаю від тебе, щоб ти негайно вертала до Сен Люіс".

„Ні, ні, цього я не можу зробити!" благала вона його. „Інакше він віддасть тебе в руки поліції і ти підеш в тюрму. Тільки як я буду коло нього, він не важиться цього зробити. Ми заключили таку умову і він обіцяв мені справу полагодити по доброму".

Петер Фос хопився обидвома руками за голову.

„І ти віриш йому, Полі? Він возить тебе зі собою, щоб тебе звести, так, це його одинока ціль".

„Містер Дод — це джентельмен!" відповіла вона, встаючи. „А крім того я сама знаю добре, як мені поводитися. Тільки ти цього мабуть не знаєш".

„Ти справді це писала?" спитав він, витягаючи портфель.

„Портфель!" скрикнула вона. „Ти маєш його! Ти був справді в тюрмі у Сен Мальо!"

Цього їй було вже надто. Вона впала без памяти у фотель і заплющила очі.

Коли вона прийшла до себе, вона лежала сама на софі. Петер Фос зник. Вона вернула у свою кімнату, сіла у фотель і плакала в хустину. Кримінальний аґент чекав даремне на неї в павільоні.

Тимчасом Петер Фос був вже знов у старої Ганзен. Він віддав їй подушку. Одяг вона віднесла назад до кравця і заплатила за визичення. Вона принесла йому теж пакет з Амстердаму, ізнової „комбінації". Довга борідка зникла. Того самого вечера він купив собі на головному двірці в Альтоні білет до Берліна, залишаючи старій Ганзен як заплату ґардеробу підстаркуватого кавалера. Вона віднесла її негайно до торговця старими річами.

Коли Дод вернув до готелю, він застав Полі в сльозах. Вона розповіла йому все, що сталося. Його співчуття і любов показалися перший раз сильнійшими від його амбіції. Він не пустився далі шукати за Фосом, тільки лишився біля Полі, щоб її потішити.

Тимчасом Петер Фос був уже в Берліні і більш з цікавости, як з почуття солідарности зайшов у злодійський шинок в північно-східній дільниці міста. Тут він довідався, де можна за гроші дістати фальшиві папери.

Не треба мені їх! подумав він собі. Їду до мого дядька у Штрінау.

На другий день вранці він справді так зробив.

8.

У Штрінау Петер Фос плентався якийсь час по добре знайомих вулицях, яких він не бачив дванацять років, а далі він пустився йти до дому свого дядька. Тут він прожив колись шість років свого молодечого віку. Дядько, старий кавалір, що за той час став радником краєвого суду, не був занадто врадований появою свого небожа в подертім матроськім одягу. Як вищому судовому урядовцеві йому не годилося мати до діла з підозрілими волоцюгами, а ще більше боявся він сварки своєї старої хазяйки. Фосові з трудом вдалося переночувати в нього одну ніч, потайки перед хазяйкою.

На другий день вранці Петер Фос роздумував власне над тим, як розповісти свому дядькові всю правду про себе. Старий радник переглядав тимчасом ранішну пошту. Він перебігав одним оком поліційну ґазету, коли нагло йому заперло віддих і він простогнав, обертаючи непритомно очима:

„Петер Фос, міліоновий злодій з Сен Люіс!"

Петер Фос прискочив до нього, глипнув на ґазету і зрозумів відразу, що сталося. Там був надрукований гончий лист. З підписом Боббі Дода. Виставлений в Гамбурзі. З описом особи капітана Сімса.

„Любий, коханий дядьку!" шептав Петер Фос до зомлілого дядька. „Мені дуже жаль, що ти так налякався".

„Міліоновий злодій!" харчав дядько. „Геть звідси".

„Я того сподівався!" відповів Петер Фос.

Судовий радник Печ підвівся трохи.

„Ти-ж не можеш вимагати від мене", простогнав він, „щоб я як судовий радник переховував у себе міліонового злодія!"

„Але-ж я не є злодій", успокоював його Петер Фос, „Я тільки удаю його. Тих міліонів, які я мав украсти, цілком не було".

І Петер Фос став розповідати дядькові про те, як справа малася.

Радник краєвого суду Печ прийшов поволі настільки до себе, що міг вже упорядкувати свої думки. Він глянув Фосові в його щирі очи і повірив йому. Але про те, щоб Фос міг далі залишитися в нього він не хотів навіть слухати.

„Шкода!" сказав Петер Фос. „А я це уявляв собі так гарно. Я хотів лишитися тут два роки, поки все не успокоїться, а потім спровадити сюди і мою жінку. Це було-б дуже гарно, а крім того не надто дорого".

„Тобі треба грошей?" спитав дядько і хитаючися підійшов до скритки у стіні.

„На два роки моїх грошей трохи замало!" признався Петер Фос. „Я не міг ще більше обтяжувати моєї фірми".

Дядько вийняв десять банкнотів по сто німецьких марок.

„Ось бери!" сказав він, подаючи йому гроші. „Мені їх не треба. А ти мусиш негайно забиратися із Штрінау!"

„Розуміється!" відповів Петер Фос, ховаючи гроші. „Я поїду в Росію. Дод певно не вміє по російськи".

„Хто це такий Дод?" спитав дядько.

„Це детектив, що ганяється за мною!" пояснив йому Петер Фос і вийняв шапку з кишені. „Найгірше те, що моя жінка є разом з ним. Вона має мене за божевільного. Чи не зробив би ти мені цеї прислуги і не поїхав у Гамбурґ, щоб їй вибити це з голови".

Дядько похитав головою.

„А може й ти вважаєш мене божевільним?"

„Йди, мій хлопче, йди вже!" принаглював його дядько, стискаючи йому руку. „Як за два роки будеш знов у Сен Люіс і ціла справа добре скінчиться,

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК.

ЗЕРКАЛО.

Може якраз тому, що жінка без зеркала обійтися не може, з цим предметом є звязані ріжні пересуди, яким вірить біля 99 проц. людий.

Деякі з пересудів сягають ще доісторичних часів, деякі знову повстали в середніх віках. Китайка, Німка, Американка чи Українка, всі в однаковій мірі їм вірять.

Між иншим кажуть люди, що зле діється тому, хто в чужій хаті сяде проти зеркала. Зібєш зеркало, не мати-меш щастя протягом семи років.

Зібє хто ручне зеркало, без сумніву спричинить смерть дитини. (А старі кавалери?)

Нещастя певне, коли хора особа гляне в зеркало! Инші знову кажуть, що небезпечно спати під зеркалом, також не вільно дивитися в зеркало, коли бє 12. година.

Коли зеркало впаде зі стіни і не зібється, тоді певне щастя. Щастя приносить також сяйво місячного світла в хвилині, коли хтось дивиться в зеркало.

МАНДРІВКА РИБ.

Недавно американський учений А. Гентсмен прочитав доклад про свої кількалітні досліди в справі переселення риб. Причиною цього переселення буває рух так зв. „плянктону", що складається з найдрібнійших ростин та тварин і є головним кормом риб. Розвиток самого плянктону залежить від трьох причин: світла, температури і скількости соли в воді.

Як відомо, вже в глибині кількох сот метрів в океані панує цілковита пітьма. Тому деякі орґанізми плянктону, що потребують для свого розвитку світла, випливають на верх, инші, що бояться світла, в сонязні дні опускаються на дно Такий сам вплив мають теж зміни температури і скількість соли в океані. Коли до цього додати вплив холодних струй води, то мандрівка риб стає в цілковитій залежности від наведених причин, що визначують рух плянктону.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

тоді я спенсіонуюся і переїду до тебе. Але поки що я мушу оминати тебе. Я не вважаю тебе божевільним, ані злодієм, ти тільки великий очайдух. Коли-б таких людий, як ти, було більше, ми мусіли-б змінити цілий карний закон".

Петер Фос попращався і за хвилину був уже на вулиці. Він мав тверду постанову покинути Штрінау. Памятаючи завсіди на те, що треба затирати за собою сліди, він не пішов просто на залізничий двірець, тільки рішив перейти через декілька сіл до другої залізничої лінії. Він перейшов через міст на Одрі і пустився йти у східному напрямку.

Нараз він побачив довгу, худу, чорну постать, що йшла йому назустріч. Петер Фос пристанув, приглянувся прохожому і пізнав відразу свого шкільного товариша, Фрідріха Мінквіца, що сидів з ним в одній лавці. Петер Фос оглянувся, чи не йде ще хто, і заступив йому дорогу.

„Добрий день, Фрідріх!" гукнув він задоволено. „Ти не пізнаєш мене?"

Прохожий станув і видивився великими сивими очима на обдертого матроса, не догадуючися, звідки він міг би його знати.

„Але-ж, Фрідріх!" сказав Петер Фос і вхопив його за ґузик його піджака. „І ти не пригадуєш собі мене? Я Петер Фос!"

Тепер Мінквіцові почало прояснюватися в голові. Його уста задріжали і обличча почервоніло від радощів.

„Так, так, так!" ледви промовив він від схвилювання. „Це справді ти, Петер Фос. Що за несподіванка! Звідкіля-ж ти тут узявся?"

„Гм!" сказав Петер Фос обережно, „коли-б я мав тобі про це розповідати, ми мусіли-б вибрати таке місце, щоб ніхто не міг підслухати. Я прохав би тебе теж, щоб ти не викрикував при кожній нагоді мого назвища. За мною шукають."

Шкільний товариш відскочив переляканo взад.

„Будь спокійний!" сміявся Петер Фос і взяв його під руку. „Це тільки заклад. Розумієш, я приїхав сюди з Америки".

„Ах, так!" крикнув Мінквіц і тяжкий камінь впав йому з серця.

Вони порозумілися, що Петер Фос буде називатися від тепер Франц Мілер. За мостом вони взяли човен, поплили долів рікою і висіли на самітному місці в прибережнім лузі. Тут Петер Фос відкрив свому товаришеві таємницю свого уданого злочину. Мінквіц віднісся до справи цілком інакше, як старий судовий радник. Він дивився з подивом на свого приятеля, що в розгарі оповідання встав і підкреслював важніщі слова відповідними рухами.

„Очевидно, ти можеш лишитися в мене, скільки хочеш!" впевняв його Мінквіц. „В мене є цілий дім, що лежить цілком самітно. Я є сільським учителем у Поґрау. Мені не стало грошей на дальшу науку".

„Отже педаґоґ?" засміявся Петер Фос. „Це, як мені видається, не зле заняття. Та я, на жаль, для нього не був би здібний. Твої запросини я розуміється приймаю, бо мені конче хочеться тут у Штрінау відслужити свої два роки. Цеж моє друге родинне місто, а коли Дод дійсно заїде сюди, то не буде мене шукати у цій закутині".

Набалакавшися до схочу, вони вернули назад до міста, де Мінквіц мав полагодити деякі справи.

Коли вони йшли через ринок, стрінув їх поліцейський Мільцнер, знайомий Мінквіца. Петер Фос не надавав цьому ніякого значіння, сів у ресторані за склянкою пива і ждав на Мінквіца.

Погода була гарна і вони пішли до Поґрау пішки. Петер Фос оглядав, хитаючи головою, похилений від старости шкільний будинок, що стояв за селом у великому саді. Посеред саду стояли два вулики.

„Я їх зараз використаю!" сказав Петер Фос, відчинив один вулик і сховав у нього свій портфель.

Петер Фос урядився у Мінквіца, як в своїй хаті. Поки його приятель вчив діти, він читав книжки з шкільної бібліотеки. Пополудні вони балакали оба або грали в карти. Деколи Фос ходив на прохід до Штрінау, щоб довідатися про курс американських мідяних акцій, які все ще падали. З поліцією, яку заступав на ринку грубий поліцейський Мільцнер, він оминав ближчого знайомства, але Мільцнер звернув уваґу на незнайомого чоловіка в моряцькім убранні.

Три дні пізніще Петер Фос шукав щось нетерпеливо на стінним календарі.

„Що ти там шукаєш?" спитав Мінквіц.

„Що я шукаю?" сердився Петер Фос. „Шукаю 27. листопада. Це день уродин Полі".

За хвилину коло цеї дати лишився виразний відтиск його пальця.

25. листопада Петер Фос, не зважаючи на лиху погоду, побіг до Штрінау. Він прийшов до міста пізно над вечір і хотів зайти до дядька. Але дощ падав чим раз сильніще. Перед зливою він сховався під старим вязом напроти тюрми.

На ратуші вибила девята година. Була пітьма. Вихор завивав поміж деревами, як дикий вовк. Галузи свистіли і скрипіли. Вартовий під тюремним муром зробив три несміливі кроки і завернув назад в будку.

От, дурне! подумав Петер Фос. Краще було лишитися в Поґрау.

У тій самій хвилині якась схилена постать перебігла через вулицю, скочила в корчі і нишком підкралася до вязів.

„Це що!" вирвалося Фосові. Більше він не міг сказати, бо вже почув він два пястуки на своїй шиї.

„Я тебе задушу", почув він шорсткий голос над своїм вухом, „як ти не даш мені зараз свого одягу".

„Але-ж зараз, дуже радо!" харчав Петер Фос, не опираючись. „Я дам тобі все, що маю на собі. Тільки я не хотів би йти голий до дому".

„Я дам тобі мої річи!" відповів незнайомий, значно спокійніще. „Я тільки що втік з тюрми".

„Диви!" відповів Петер Фос з признанням і став скидати свій синій піджак. „Не потребуєш мене боятися, я теж тільки людина".

„Давай сюди!" відітхнув другий лекше, скинув плащ, шапку, тюремний одяг і став вдягати Фосове убрання. Черевики взяв теж від нього. Тюремний одяг придався Фосові, як би був на міру роблений.

„А це що за плащ?" спитав він здивовано.

„Це плащ сторожа!" відповів шепотом втікач. Він сидів в коридорі. Я дав сторожеві в келії межи очи і замкнув його там. Шапку я теж взяв у нього. Інакше мене-б не пустили".

Петер Фос накинув плащ і надів шапку. „Тепер можемо йти. За мною!"

Вони стали перекрадатися променадою довкола сплячого міста, Петер Фос на переді, за ним втікач. Коло моста стояв поліцейський. Петер Фос приклав палець до шапки і поздоровив його. Поліцейський відклонився по припису. Так вони перекралися попри що небезпечну підводну скелю, перейшли через міст і за кілька хвилин були вже в чистім полі.

Тепер вони йшли поволіще. На запит Фоса втікач став розповідати, що він зветься Еміль Попель та що був засуджений на рік тюрми за фальшовання документів. Засудив його суд присяжних під проводом радника краєвого суду Печа. Еміль Попель був родом з Конрадсвальдау в окрузі Кройцбурґ і був там громадським писарем. Петер Фос випитував його своїм способом про все найдокладніще.

„Як довго вже сидиш?"

„Від нині", відповів Еміль Попель.

„Тепер певно хочеш втікати до Америки?"

„Це було-б найліпше!" відповів Попель. „Але в мене нема грошей".

„Я дам тобі їх!" сказав Петер Фос. „Дам тобі охоче. Ти перекрадешся лісами до залізниці, це добрі чотири години, поїдеш першим потягом через Горішний Шлеск, а звідси гайда через австрійську границю. Втікати через Гамбурґ було-б цілком нерозумно. Там тебе напевно зловлять. Але Тріест це инша справа. Там люди задоволені, як мають якого пасажира. Я дам тобі папери і ти поїдеш просто на моє імя".

„Коли-б тільки опис особи зґоджувався!" перервав йому Попель.

„Чому-б не мав зґоджуватися!" успокоював його Петер Фос. „Яка твоя міра? Коли судити по одязі, ти того самого росту, що й я".

„1,69!" відповів швидко Еміль Попель, бо це стояло в військовім пасі.

„Це добре!" відповів Петер Фос задоволено. „Волосся?"

„Брунатне", відповів Еміль Попель непевно.

„Ясне чи темне?"

„Напевне не знаю".

„Очи?"

Цього Попель вже цілком не знав.

„Слухай!" крикнув Петер Фос з обуренням і станув. „Чи з тебе не брали опису в тюрмі?"

„Ні!" відповів Еміль Попель. „Власне мене хотіли міряти і фотографувати, але апарат був зіпсований і до цього не прийшло".

„Це-ж крайне недбальство!" кричав Петер Фос, сердито, стукаючи тяжкими тюремними чоботами по мокрій дорозі.

За пів години вони були вже біля самітного шкільного будинку. Дощ перестав падати. Петер Фос казав свому товаришеві підождати, а сам обійшов будинок і дістав з вулика свій портфель.

„Це не зле!" сказав він, присвічуючи сірником. „Очи і волосся такі самі. тільки твій ніс цілком простацький. Але ти цьому не винен".

„Чи дістану гроші?" спитав Еміль Попель непевно.

„Ось тут!" відповів Петер Фос, виймаючи з портфелю декілька стомаркових банкнотів, які він дістав був від свого дядька. „1, 2, 3 і 4! Маєш чотириста марок. З цими грішми можеш дістатися й до Австралії. А ось леґітімаційні папери. У них посвідчене, що ти американський громадянин. По дорозі навчися трохи по англійськи. Тепер ти називаєшся Петер Фос, отже не забудься!"

„Петер Фос!" повторював Еміль Попель і сховав папери.

„Значить", продовжував Петер Фос, „в Ню Йорку ти знов будеш називатися Еміль Попель. Гроші маєш. Фальшівників документів Америка не видає. Отже будь спокійний. Мого назвища не потребуєш довше надуживати, як це необхідне".

„Я не з таких!" сказав Еміль Попель, але в душі думав цілком інакше.

(Дальше буде).